

© John Lagerstedt 2000

TARKASTUS

**Pääkaupunkiseudun ensimmäisen maailmansodan aikaiset maalinnoitteet:
kunto ja hoidon tila**

Museovirasto
Arkeologian osasto
Muinaisjäännösten hoitoyksikkö
Tryggve Gestrin 2003

Stilisointi & lisäykset Päivi Maaranen 18.11.2003

Huomautus:

Tarkastusraporttia on hieman stilisoitu ja tarkennettu Tryggve Gestrinin käsikirjoituksen pohjalta. Lisäykset koskevat lähinnä kohteiden hoitoon liittyviä tietoja sekä tietoja kohteille tehdyistä maastokäynneistä sekä hoitosuunnitelmista vuosien 1997-2003 aikana. Tavoitteena on ollut ajantasaistaa ja tarkentaa kohteita koskevia tietoja. Lisäksi on laadittu liite 1 ja lisätty se raporttiin, jotta koostetiedot eri kohteille tehdyistä hoitosuunnitelmista sekä maastokäyntien raporteista vuosilta 1997-2003 ovat lukijan tiedossa.

Tryggve Gestrinin suorittaman työn tavoitteena oli ajantasaisen kunto- sekä hoitotiedon saaminen hoidetuista tai mahdollisesti hoidetuista 1. maailmansodan linnoitteista pääkaupunkiseudulla. Poikkeuksellisen aikaisin alkanut kylmä talvi syksyllä 2002 ei mahdollistanut työn suorittamista suunnitellussa laajuudessa. Onneksi kohteista saatiin kuitenkin hyvää tietoa, jota voidaan tulevana vuosina täydentää.

Työ tehtiin Helsingin työvoimatoimiston myöntämällä harkinnanvaraisella työllistämistuella talven 2002-2003 aikana Museoviraston muinaisjäännösten hoitoyksikössä. Työn ohjauksesta ja seurannasta vastasi tutkija Päivi Maaranen.

Helsingissä 18. 11. 2003

Päivi Maaranen

SISÄLLYS

1. Johdanto	3
2. Itäinen puolustuslohko	4
3. Pohjoinen puolustuslohko	9
4. Läntinen puolustuslohko	12
5. Yhteenveto	19
6. Lähteet ja kirjallisuus	21
7. Liitteet:	22

1: listaus raporteista ja suunnitelmista, joita tehty 1. maailmansodan linnoitekohteisiin vuosina 1997-2003/muinaisjäännösten hoitoyksikkö/P. Maaranen

2: kuvia tukikohdista

1914: 56

II

1. JOHDANTO

Ensimmäisen maailmansodan alla tehostettiin Pietarin puolustusta Saksan mahdollista hyökkäystä vastaan. Sen osana toteutettiin myös Helsingin kaupungin linnoittaminen merellä ja maalla niin sanotun Viaporin Linnana "Krepost Sveaborg" vuosina 1914-1918. (Ks. m.m. Löfgren 1974)

Museoviraston määriteltyä v. 1971 ensimmäisen maailmansodan aikaiset linnoitukset muinaismuistolain tarkoittamiksi muinaisjäännöksiksi, on suoritettu useita inventointeja, joista on myös julkaisuja, huomattavimpina L. Laaksosen suojeluluettelo vuodelta 1979 ja S. Laineen raportit Helsingin (1996) ja Espoon (1998) maalinnoituksesta. Myös muita tahoja on ollut asialla, kuten mm. Espoon kaupungin museo (v. 1982 julkaissut S. Vanhatalon "Espoon kiinteiden muinaisjäänösten merkintäsuunnitelma"). Julkaisujen heikkoutena (ensin mainittua lukuun ottamatta) on pysyminen nykyisten kunnanrajojen sisällä. Uuden ajan merkinä voi pitää myös yksityisten harrastajien sähköisiä julkaisuja, josta mainittakoon ansiokkaana esimerkkinä J. Lagerstedtin "Krepost Sveaborg", josta myös tämän raportin kartat on lainattu (<http://www.novision.fi/viapori>).

1990-luvun alun laman kuristaessa Suomea osoitettiin aikaisempaa enemmän varoja työllisyystöihin ja sitä kautta myös muinaisjäänösten hoitoon. Pääkaupunkiseudun jäljellä olevista ensimmäisen maailmansodan linnoituksista hoidettiin tällöin arkistojen mukaan vähintään 26 kohdetta. Joillakin kohteista hoito on jatkunut, mutta toisilla ei. Ajan mukaan on syntynyt tarvetta tarkastaa hoidettujen kohteiden nykykuntoa, mikä onkin ollut syy tämän käsillä olevan tarkastuksen tekoon.

Tarkastettavat kohteet jaettiin neljään ryhmään:

- 1) Museoviraston hoitamiin kohteisiin
- 2) Museoviraston ja kaupungin yhteishankkeisiin
- 3) Kaupunkien ja muiden toimijoiden hankkeisiin
- 4) Muihin mahdollisiin kohteisiin.

Lähempi tutustuminen kohteisiin osoitti, että neljä kohteista kuului useampaan ryhmään, yksi kohde on hävinnyt täysin (XVII:2), kun toisaalta suullinen tieto (J. Lagerstedt) lisäsi määrää kolmella. Täten kokonaismääräksi tuli 24 kohdetta. Tarkoitus oli käydä kaikki kohteet läpi, dokumentoiden niiden nykykuntoa sekä sanallisesti että kuvin.

Maastotarkastus suoritettiin viikosta 46 eteenpäin syksyllä 2002. Alussa tarkastus tehtiin verkkaiseen tahtiin, odotellen suojasäitä, joita ei tullut. Jo alussa oli ensimmäinen lumi maassa ja pakkaskeliä. Lumi ei sulanut vaan talvi yltyi. Tämä hankaloitti huomattavasti maastotöitä, eikä kaikkia kohteita pystytty tarkastamaan maastossa. Ryhmän I kohteet käytiin kuitenkin jokseenkin perusteellisesti läpi.

Esbo

18. XI. 2003

Tryggve Gestrin
Tryggve Gestrin

© John Lagerstedt 2000

2. ITÄINEN PUOLUSTUSLOHKO

Itäisen puolustuslohkon alueeseen kuuluvat tarkastetuista tukikohdista seuraavat: 1914:62, II:7-8, III:9-10, IV:6-9 + patteri 70, V:7-8, VII:2, XIV:2 + 4,

1914:62 Herttoniemi/Hertonäs Rajakallio/Råberget

Kenttälinnoituslaitteiden rakentaminen alkoi viimeistään syksyllä 1914 ainakin Ruskeasuolla, Pasilassa, Käpylässä, Koskelassa, Herttoniemessä ja Roihuvuoressa. Muualle suunniteltujen vallien toteuttamisesta ei ole tietoa. Vuonna 1914 rakennetut kenttälinnoituksen varustukset olivat maan päällisiä kivivalleja, joiden rintamapuoli oli vahvennettu hiekkavallilla. Mikäli maaperä salli, saatettiin haudat rakentaa myös kaivamalla. Rakentaminen keskeytettiin vuoden lopulla. Suurin osa toteutuneista linnoituslaitteista on hävinnyt rakentamisen myötä. Yhtään tykkipatteria ei ole säilynyt. Sen sijaan muutama osuus tykkiteistä on säilynyt. Luolat ovat nykyisin yleensä varasto- tai väestönsuojakäytössä. (Laaksonen 1980:7; Laine 1996:29)

Ainut tähän linnoitusvaiheeseen kuuluva tukikohta, joka kuuluu Museoviraston hoitoyksikön hoidettuihin kohteisiin, on redutti 1914:62, jossa nykyään on hyppyrimäki ja pujottelurinne. Varustukset koostuvat kivistä, hiekkasta ja maa-aineksesta tehdyistä valleista, jotka ovat osittain hävinneet rakentamisen myötä. Valleissa on kuoppia, joissa on saattanut olla hirsirakenteita. Rintavarustuksessa syvennyksinä rakennettuja tuliasemia. Koko kukkulan kiertävän vallin sisään jäävällä alueella kuusi erillistä lyhyttä vallin pätkää sekä kaksi suojahuonetta. Vaikka valleja on hyppyrimäen kohdalla tasattu ja osittain niiden päälle on rakennettu kuntopolku, on kohde kokonaisuudessaan edustava näyte vuonna 1914 rakennetuista linnoituslaitteista. (Laaksonen 1980:54; Laine 1996:30)

Tukikohtaa on hoidettu vuosina 1992-1995. Tarkastus suoritettiin 13. lokakuuta 2002. Ainoastaan Sirkku Laineen kartalla kuvatut varustukset saatettiin löytää. Ulkoilu- ja metsäteiden linjaukset

saattavat osoittaa lounaisten vallien paikan. Maa oli lumen peitossa, mikä vaikeutti tarkastuksen suorittamista. Vesakoituminen (lähinnä pihlaja) on edennyt hyvää vauhtia. Valleja käytetään ahkerasti polkuina, sekä kävely- että pyöräilypolkuina, minkä johdosta kulutus ja eroosio on voimakasta. Lounaassa on valleihin kajottu liikuntapisteen valmistamisen yhteydessä. Koko aluetta käytetään urheilupuistona, ja osa valleista on hävinneet luoteispuolella olevien hiihto- ja laskettelumäkien rakentamisen yhteydessä. Kyltitys on olematonta.

II:3,5,7,8 Länsimäki/Westerkulla

Tukikohdan linnoituslaitteet lisättiin suunnitelmiin vuoden 1915 loppupuolella, kun linnoituksen itäistä sivustaa oikaistiin. II:3 haudat on louhittu kallioon, pohjoisosassa betonilla vahvistettuja. Taisteluhautaa noin 60 m., torjuntasuuntana pohjoinen. Suojahuoneita ja asemia varten louhittuina 9 kuoppaa. II:5 eteläosassa lyhyt pätkä kaivamalla rakennettua, muualla lähes yksinomaan betonilla vahvistettuja, kallioon louhittuja hautoja. Taisteluhautaa noin 130 m., torjuntasuuntana pohjoinen ja länsi. 2 kpl. SR1 (sortunut), 1 kpl. A ja 9 rakentamatonta kuoppaa. Hautaan johtavat yhdessä kohtaa portaat. II:7 haudat on louhittu kallioon, suurin osa vahvistettu betonilla. Taisteluhautaa noin 220 m., torjuntasuuntana pohjoinen ja itä. 19 kpl. SR1 (sortuneet), 5 kpl. SR2, joista yksi ehyt, 1 kpl. SR3 (sortunut), 5 kpl. A ja 2 kpl. C-asemaa. 13 kohdassa hautaan johtavat portaat. Haudat ja asemat hyväkuntoiset. II:8 haudat louhittu kallioon, vahvistettu betonilla. Taisteluhautaa on noin 100 m., torjuntasuuntana pohjoinen ja länsi. 11 kpl. SR1 (kaikki sortuneet), 3 kpl. A ja 3 kpl. C-asemaa. Viidessä kohdassa hautaan johtavat portaat. Hauta ja asemat hyväkuntoiset. (Laaksonen 1980:32f; Laine 1996:34)

Kohde kuuluu tarkastettavien kohteiden luokkaan 1, ja Elävä kaupunki-projekti/URBAN II hankkeeseen, jonka Vantaan kaupunki toteuttaa yhdessä paikallisten asukkaiden, Museoviraston ja John Lagerstedtin kanssa. Hanke on tehnyt tarkkuusinventointia ja kartoitusta kohteissa vuoden 2003 aikana. Lisäksi muinaisjäännösten hoitoyksikkö on tehnyt yhteisen maastokäynnin kohteeseen hankkeen edustajien kanssa vuonna 2003.

Tukikohta tarkastettiin 28 marraskuuta 2002. Museovirasto on hoitanut tukikohdan asemia vuosina 1992-1993. Ainakin asemia II: 3, 5, 7 ja 8 hoidetaan jatkuvasti (asukkaiden toimesta?). Joissakin kohden näkyy kuitenkin vesakoitumista. Asemat II:3, 5 ja 7 ovat melko hyvässä kunnossa. Ympäröivä asutus on aivan kiinni asemissa. Maahan kaivetut haudat ovat eroosiolle erityisen alttiit, ja reunat ovat sortuneet. Asema II:8 on melkein "postikorttikunnossa", vähäistä vesakoitumista huolimatta. Tarkastetut asemat ovat asukkaiden aktiivisessa käytössä, mm. koirien ulkoiluttamista varten. Informaatiotaulua ei näkyvissä.

III:8-10 Rajakylä/Råby

Tukikohdan linnoituslaitteet lisättiin suunnitelmiin vuoden 1915 loppupuolella, kun linnoituksen itäistä sivustaa oikaistiin. Museovirasto on hoitanut tukikohtaa vuosina 1992-1993.

Asema 8 koostuu kallioon louhituista haudoista, vahvistettu betonilla. 4 kpl. SR (sortuneet), 3 kpl. A ja 1 kpl. C-asemaa.

Asema 9 koostuu enimmäkseen kallioon louhituista ja suurimmaksi osaksi betonilla vahvistetuista haudoista. Kaakkoisosassa jonkin verran maahautaa. Taisteluhautaa noin 190 m., kaikki torjuntasuunnat. 11 kpl. SR1 (sortuneet), 2 kpl. A ja 3 kpl. C-asemaa. Kaksi kallioon louhittua luolaa. Pohjoisessa luolassa, pinta-ala 35 m², on kaksi oviaukkoa, eteläisen pinta-ala on noin 110 m², ja se on hevosenkengän muotoinen. Myös siinä on kaksi oviaukkoa. Eteläinen luola on kunnostettu myöhemmin käyttöä varten. Hautoihin johtaa seitsemän portaikkaa.

Asema 10 koostuu kallioon louhituista haudoista, vahvistettu betonoimalla. Itäosassa jonkin verran maahan kaivettua hautaa. Taisteluhautaa noin 90 m., torjuntasuuntina pohjoinen ja itä. 6 kpl. SR1 (yksi ehyt), 4 kpl A ja 3 kpl. C-asemaa. (Laaksonen 1980)

Muinaisjäännösten hoitoyksikkö on tehnyt maastokäynnin asemaan 10 hakkuun ohjeistamiseksi yhdessä Vantaan kaupungin kanssa.

IV:5-7 Kivikko/Stensböle, Jakomäki/Jakobacka

Tukikohdan linnoituslaitteet lisättiin suunnitelmiin vuoden 1915 loppupuolella, kun linnoituksen itäistä sivustaa oikaistiin. Tukikohta on säilynyt varsin hyvin ja antaa havainnollisen kuvan linnoituslaitteiden sijoittelusta. Niitä täydentävät yhdystiet, luolat ja tykkipatteri Ptri:70. Tie yhdistää tukikohdan myös läntiseen naapuritukikohtaan IX. Varustukset ovat paikoitellen keskeneräisiä, mutta niiden sijoitus antaa hyvän kuvan maarintaman puolustusasemien suunnittelutavasta. Kohteet IV:8 ja 9 ovat jääneet muusta tukikohdasta Porvoon väylän rakentamisen takia erilleen, mutta muodostavat yhdessä säilyttämisen arvoisen kokonaisuuden. Asema 2 jäi toteuttamatta ja asema 4 on hävinnyt. Luola 14 on varastokäytössä. Asemien 15 ja 16 toteuttamisesta ei ole tietoa. Tykkipatteri 69 on täytetty. (Laaksonen 1980:35, Laine 1996:36)

Asema 5 (Jakomäki, Kivikon ulkoilupuisto): enimmäkseen kallioon louhittuja ja eteläosassa paikoitellen maahan kaivettuja yhdys- ja taisteluhautoja, joita on osittain betonoitu (pohjois- ja kaakkoisosassa) tai tuettu hirsillä. Taisteluhautaa noin 200 m., torjuntasuuntina pohjoinen ja itä. 27 kpl. SR1, 1 kpl. SR2, 6 kpl. A ja 4 kpl. B-asemaa. Betonista valettuja suojahuoneita ja tulipesäkkeitä, joiden katot on räjäytetty. Yhdyshaudan hirsituenta on maatunut. Kuopissa on saattanut olla hirsirakenteisia suojahuoneita, jotka ovat sittemmin maatuneet. Porvoon moottoritien tuntumassa on osia keskeneräisestä suojavallista. Aseman eteläpuolitse kulkee mukulakivetty tykkitie, jonka varrella on rakennusten jäännöksiä (kivijalkoja, portaita) sekä kivistä muurattu jalusta. Lisäksi alueella on sijainnut Suomen ensimmäinen ilmavalvontatutka, joka pystytettiin paikalle toisen maailmansodan aikana keväällä 1943. Siitä on jäljellä vielä tutkan jalustassa olleita kiviä. (Laaksonen 1980:37, Laine 1996:36f)

Asema 6 (Jakomäki ja Kivikko, Kivikon ulkoilupuisto): kallioon louhittua hautaa, luola sekä kuoppia suojahuoneita sekä tulipesäkkeitä varten. Rakentaminen on jäänyt kesken. Eteläosassa kallioon louhittu hevosenkengänmuotoinen luola, noin 170 m², kaksi oviaukkoa. Aseman eteläpuolitse kulkee mukulakivetty tykkitie. Sen ja siitä etelään haarautuvan tykkitien risteyksessä on betonista valettu jalusta. Aseman eteläpuolella on lisäksi hirsillä tuettu kaivo. (Laaksonen 1980:37, Laine 1996:37)

Asema 7 (Jakomäki, Kivikon ulkoilupuisto): kallioon louhittuja ja maahan kaivettuja yhdys- ja taisteluhautoja, joita on osittain (pohjoisosassa) betonoitu. Taisteluhautaa noin 80 m., torjuntasuuntana pohjoinen. 19 kpl. sortuneita SR, 4 kpl. A, 1 kpl. B ja 3 kpl. C-pesäkkeitä. Betonista valettuja avoimia ja katettuja tulipesäkkeitä sekä suojahuoneita, katetut rakenteet on räjäytetty. Kolmessa paikassa hautaan johtavat portaat. Osa asemasta on Porvoon moottoritien ja Lahdentien risteysalueella jossa pari asemaa ja haudanpätkeä, luoteisosa asemasta on osittain jäänyt teiden alle. Porvoon moottoritien puoleisella rinteellä on suojavalli. Aseman eteläpuolitse kulkee mukulakivetty tykkitie. (Laaksonen 1980:37, Laine 1996: 38)

Asema 8 (Jakomäki, Kaivantopuisto): kallioon louhittua ja pääasiassa maahan kaivettua yhdys- ja taisteluhautaa, jota on osittain länsi- ja itäosassa betonoitu. Taisteluhautaa noin 20 m., torjuntasuuntana pohjoinen. 3 kpl. SR1 (sortuneet), 4 kpl. A ja 4 kpl. C-pesäkettä. Kahdeksan rakentamatonta kuoppaa. Yhdet hautaan johtavat portaat. Hautoja osittain täytetty. Maahan kaivettuja kuoppia, joiden rakentaminen on jäänyt kesken tai sitten mahdolliset hirsirakenteet ovat

maatuneet. Betonista valettuja suojahuoneita sekä avoimia ja katettuja tulipesäkkeitä, katetut rakenteet on räjäytetty. Osa rakenteista on sortunut tai hautautunut hiekkaan moottoripyöräilyn seurauksena. (Laaksonen 1980:37, Laine 1996:39)

Asema 9 (Jakomäki, Kaivantopuisto): kallioon louhittua yhdys- ja taisteluhautaa, jota on betonoitu. 3 kpl. SR1 (sortuneet), 1 kpl. A ja 1 kpl. C-pesäkettä. Eteläosa täytetty. Betonista valettuja tulipesäkkeitä ja suojahuoneita, joiden katto on räjäytetty. (Laaksonen 1980:38, Laine 1996: 39).

Tykkipatteri 70 (Kivikko ja Kontula, Patteripuisto): kahden tykin patteri, jonka rintavarustuksena on maavalli, vahvistettu betonilla. Kumpaakin tykkiasemaa kohden on kaksi suojahuonetta (osittain sortuneet). Keskellä patterin rintavarustusta on suojahuone (sortunut). Aseistuksena vuonna 1918 on ollut kaksi 152 mm. Canet-tykkiä, pääampumasuuntina 10°. Tykkiasemiin yhdystieltä johtava ajoväylä kaksihaarainen. (Laaksonen 1980:39, Laine 1996:40)

Museovirasto on hoitanut tukikohtaa vuosina 1994-1999 (asemaa 6 ja 7). Alustava hoitosuunnitelma asemille 8-9 on tehty vuonna 2000. Hoidon ja käytön tarkastus on tehty asemalle 12 vuonna 2001.

Tukikohdan tarkastus suoritettiin 2. joulukuuta 2002. Asema 5 on melko vesakoitunut, mutta sillat ovat hyvässä kunnossa. Aseman 6 luola on veden varassa. Jään läpi saattoi havaita roskia pohjalla. Kallioleikkauksen päällä olleesta aidasta on ainoastaan pystyraudat jäljellä. Pudotus on kymmenisen metriä. Asemien 6 ja 7 välillä on valjeja, jotka muodostavat kaksoisristin. Jälkiä SR:stä? Tukikohta 7 on melko hyvässä kunnossa, vaikka vesakoituminen on edennyt täälläkin. Jonkin verran on roskia tuotu asemalle (autonistuin). Aseman alueella tehty hakkuu vuonna 2000 (Ilmailulaitos), minkä jälkeen kohde siirtynyt Helsingin kaupungin hoitoon. Asemaa käytetään trial-ratana, mikä tarkoittaa että kuluminen on voimakasta niissä kohdin, missä on maata. Radan yhteydessä on pyöröpuista rakennettu siltoja hautojen yli. Tykkitiet näyttivät olevan suhteellisen hyvässä kunnossa, sikäli kun niiden kuntoa pystyi arvioimaan lumen alta.

V:7-8 Vartioharju/Botby, Slottsbacken

Tukikohdan linnoituslaitteiden rakentaminen aloitettiin vuoden 1915 alussa. Tukikohta V:n linnoituslaitteet ovat suurimmaksi osaksi jääneet Vartioharjun asutuksen alle. Suurin osa havaittavissa olevista jäännöksistä on omakotitonteilla sijaitsevia haudanpätkiä. Poikkeuksen muodostavat asemat V:7 ja 8, jotka sijaitsevat Helsingin ainoan tunnetun muinaislinnan alueella. Erytisen mielenkiintoisen kohteesta tekevät sen eri-ikäiset historialliset kerrostumat. (Laaksonen 1980:41, Laine 1996:41).

Tarkastuksia alueella on tehty v. 1877, 1886, 1916 ja 1932 sekä kartoituksia 1888 ja 1929. Vuonna 1916 Tallgrenin käydessä paikalla oli mahdollista enää vain valokuvata muinaislinnaa, koska linnoitustyöt oli täydessä käynnissä, mistä todisteena valtava röykkiö espanjalaisia ratsuja Tallgrenin kuvassa. Arkeologisia kaivaustutkimuksia paikalla on tehty v. 1973 ja 2002. Uusimpien tutkimusten perusteella vanhan linnan rakentaminen ajoittuu todennäköisimmin hieman ennen v. 1390 ja linnoitus purettiin kymmenisen vuotta myöhemmin 1400-luvun taitteessa. (Lehtosalo-Hilander, 1974, Suhonen, 1997, Teräs 1998, Heikkinen 2002).

Asema 7 on kallioon louhittu suora luola, noin 90 m², jonka seinät ja lattia on valettu betonista. Aaltopeltikatto ja ovet on poistettu. Luolan seiniin on Laaksosen mukaan maalattu kuvia, joiden alkuperä on tuntematon. Suojeluluettelossa oleva kuva esittää maalausta (keskeneräinen fresko tai tempera?) kitaraa soittavasta miehestä. Kitaran malli ja miehen puku puoltaisivat ajoituksen ensimmäisen maailmansodan aikaan. Nykyään seiniä peittävät töherrykset. (Laaksonen 1980:41, Laine 1996:42).

Asema 8 on kallioon louhittuja hautoja, jotka molempia päitä lukuun ottamatta ovat betonilla vahvistettuja. Taisteluhautaa noin 80 m., torjuntasuuntina pohjoinen ja itä. 2 kpl. SR1 (avoimet), 4 kpl. A ja 1 kpl. B-pesäkettä. Katetut rakenteet on räjäytetty. Kolme kallioon louhittua rakentamatonta kuoppaa. (Laaksonen 1980:41, Laine 1996:42)

Linnavuori on ollut Museoviraston jatkuvan hoidon kohteena vuosina 1990-1999 ja jälleen vuodesta 2002 alkaen. Tarkastus suoritettiin 11 marraskuuta. Asema 8 on melko hyvässä kunnossa. Hautojen pohjalla on kuitenkin melko paljon räjähdyskiveä, joka haittaa kulkua. Joissakin tulipesäkkeissä on jätteitä ja jotkut haudoista on peitetty. Puunkaadon jälkeen jätteet on kasattu hautaan. Varastoluola 7 on töhritty spraymaalilla. Roskia on luolan edessä ja sisällä. Katto vuotaa. Tukikohta on merkitty informaatiotauluin, sekä vanhoilla metallisilla että uusilla, jotka kuitenkin on töhritty tussilla sekä spraymaalilla. Muinaisjäännöstä käytetään nähtävästä melko ahkerasti ulkoiluun. Lumessa polut erottuivat hyvin. Puiset portaat ohjaavat kulkua melko hyvin.

VII Myllypuro/Kvarnbäcken, Kurkimäki

Tukikohdan linnoituslaitteiden rakentaminen aloitettiin vuoden 1915 alussa. Asemat sijaitsevat kahdella lähekkäisellä kukkulalla. (Laaksonen 1980:46, Laine 1996:47)

Asema 1 (Kurkimäenpuisto): kallioon louhittuja ja maahan kaivettuja viimeistelemättömiä yhdys- ja taisteluhautoja läpimitaltaan noin 100 m. suuruisella kukkulalla ja sen eteläpuolella. Betonilla vahvistettu suojahuone (SR) sekä kivistä muurattuja avoimia ja katettuja tulipesäkkeitä (13 kpl. A ja 1 kpl. B), katetut rakenteet on räjäytetty. Rakentamattomia kuoppia. Hirrestä tehdyt rakenteet ovat maatuneet. Asema on osittain keskeneräinen. Osa asemasta on hävinnyt. (Laaksonen 1980:46, Laine 1996:47)

Asema 2 (Kurkimäentie): pohjoisosassa kallioon louhittuja hautoja, vahvistettu betonilla. Eteläosassa kaivettuja, maatuneita hautoja. Haudassa matalia syvennyksiä mahdollisesti poteroita varten. Taisteluhautaa noin 20 m. Sen rintavarustus on murtoviivaisesti taitteinen. Suojahuoneita ja asemia varten 16 rakentamatonta kuoppaa. Murtoviivaisesti taitteista rintavarustusta on koko linnoitusalueella vain kahdessa muussa kohteessa (VI:5 ja VII:3). Aseman tuntumassa on lisäksi rakennusaikaisia kalkkitynnyreiden jäännöksiä: tynnyrit ovat aikojen kuluessa maatuneet, mutta tynnyrin muotoon kovettunut kalkki on säilynyt. (Laaksonen 1980:46, Laine 1996:48)

Asema 3 (Kurkimäentie): pohjoisosassa kallioon louhittuja hautoja, vahvistettu betonilla. Taisteluhautaa noin 10 m., torjuntasuuntana pohjoinen. Osa sen rintavarustuksesta on murtoviivaisesti taitteinen. 1 kpl SR1 (sortunut) ja viisi rakentamatonta kuoppaa. Aseman tuntumassa on betoninen jalusta. (Laaksonen 1980:46, Laine 1996:48).

XIV:2 Ala-Malmi ja Viikki Latokartano (Nedre Malm ja Viks ladugård)

Tukikohdan linnoituslaitteiden rakentaminen aloitettiin vuonna 1915. Tykkipatteri 73 on hävinnyt. Luola 4 on laajennettu osaksi väestönsuojaa.

Asema 2 (Simo Klemetinpojan puisto): kallioon louhittua ja maahan kaivettua yhdys- ja taisteluhautaa, jota on osittain tuettu kivillä. Betonista valettu suojahuone sekä avoin ja kolme katettua tulipesäkettä, katetut rakenteet on räjäytetty. Rakentamattomia kuoppia. Joissakin kuopissa on mahdollisesti ollut hirsirakenteisia suojahuoneita, jotka ovat maatuneet. Osa asemasta on hävinnyt Lahden moottoritien rakentamisen myötä. Aseman ohitse kulkee makadamista ja mukulakivistä tehty tykkitie. (Laine 1996:61)

Tarkastus suoritettiin 18 marraskuuta 2002. Vesakoituminen on voimakasta, eikä hautoja pysty kovinkaan hyvin seuraamaan. Joitakin polkuja on pidetty auki, nähtävästi sillat ohjaavat kulkua melko tehokkaasti. Yhtä hautaa täyttää tuulenskaato. Hautoihin on myös rakennettu laavuja tms. Informaatiotaulu on töhritty spraymaalilla ja tussilla. Kohteen varustamisesta ja hoidosta vastaa Helsingin kaupunki (kunnostettu 1998 Museoviraston muinaisjäännösten hoitoyksikön kanssa maastokäynnillä sovittujen toimien mukaan).

© John Lagerstedt 2000

3. POHJOINEN PUOLUSTUSLOHKO

Pohjoisen puolustuslohkon alueeseen kuuluvat tarkastetuista tukikohdista seuraavat: XV:1-2, XVII:2(?), XVIII:1, XXI:1-6 + pat. 81, XXIV

XV Tuomarinkartano/Domargård (kartano ja Lystikukkula)

Tukikohdan linnoituslaitteiden rakentaminen aloitettiin vuonna 1915. Luola 3 on varastokäytössä, sen toinen yhdyshauta on täytetty. (Laine 1996:62)

Asema 1 (Tuomarinkylän kartano/Domarby gård): länsiosassa kallioon louhittua betonilla vahvistettuja hautoja ja itäosassa maahan kaivettua vahvistamattomia hautoja. Taisteluhautaa noin 40 m., torjuntasuuntina etelä ja länsi. 2 kpl. SR josta kallioon louhittu betonoitu suojahuone ehyt. Kivistä muurattu suojahuone on romahtanut. 2 kpl. A ja 2 kpl. B betonista valettuja katettuja tulipesäkkeitä, joista yksi A on räjäytetty. Ainoa A-tyyppin ehyt pesäke koko linnoitusalueella. Osa asemasta on täytetty, osa on hävinnyt. (Laaksonen 1980:56, Laine 1996:62). Muinaisjäännösten hoitoyksikkö teki HKR:n kanssa asemaan 1 maastokäynnin kesällä 2001. HKR sulki maanalaisen betonirakenteen kattoluukun talvella 2002 pikkupojan tipahdettua rakenteeseen.

Asema 2 (Tuomarinkartano Lystikukkula/Domargård Lustigkulla): kallioon louhittua ja maahan kaivettua yhdys- ja taisteluhautaa, jota on osittain betonoitu. 5 kpl. A ja 3 kpl. B-tyypin betonista valettuja avoimia ja katettuja tulipesäkkeitä, joiden katto on räjäytetty. Suojahuone on romahtanut, ratsastamisen takia sen jäännökset ovat hävinneet melkein kokonaan. Rakentamattomia kuoppia, joissa olleet mahdolliset hirsirakenteet ovat maatuneet. Aseman ohi kulkee mukulakivetty tykkitie, joka on osittain peitetty hiekalla. (Laaksonen 1980:56, Laine 1996:62)

XVII:12 Paloheinä/Svedängen ja Länsi-Pakila/Västra Baggböle

Tukikohdan linnoituslaitteiden rakentaminen aloitettiin vuonna 1915. Asemat 2, 4, 8, 10, 11 ja 14 sekä tykkipatteri 84, 86, ja 87 ovat tuhoutuneet Länsi-Pakilaa ja Paloheinää rakennettaessa. Tykkipatterin B7 toteuttamisesta ei ole tietoa. (Laaksonen 1980:57, Laine 1996:66)

Muinaisjäännösten hoitoyksikkö on tehnyt maastokäyntiin pohjautuvan hoitosuunnitelman asemalle 12 vuonna 2000. Lisäksi ohjattiin hoitoa maastokäynneillä saman vuoden aikana. Linnoituksesta kunnostuksesta ja hoidosta vastaa Helsingin kaupungin rakennusvirasto (HKR). Asemaan 13 on tehty hoidon ja käytön tarkastus vuonna 13 Pakilan kirkon rakentamishankkeeseen liittyen.

XVIII Haltiala/Tomtbacka ja Maununneva/Magnuskärr

Tukikohdan linnoituslaitteiden rakentaminen aloitettiin vuonna 1915. Asemat 4, 5, 7 ja 8 sekä tykkipatteri 90 ovat tuhoutuneet Maununnevan omakotialuetta rakennettaessa. Tykkipatterin B6 toteutumisesta ei ole tietoa. (Laaksonen 1980:58, Laine 1996:68)

Asema 1 (Keskuspuisto/Centralparken): kallioon louhittua ja maahan kaivettua yhdys- ja taisteluhautaa, jota on osittain betonoitu tai muurattu kivistä. Taisteluhaudassa on potero. 3 kpl. betonista valettuja suojahuoneita, joiden katto on räjäytetty. Avoin ja katettu tulipesäke, katettu on räjäytetty. 1 kpl. B-tyypin konekivääriasema. Maahan kaivettu kuoppa, jossa ollut mahdollinen hirsirakenne on maatunut. Asemaa on osittain täytetty. (Laaksonen 1980:58, Laine 1996:68)

XXI:1-6 Oulunkylä Patola ja Itä-Pakila/Äggelby Dammen och Östra Baggböle

Tukikohdan linnoituslaitteiden rakentaminen aloitettiin vuonna 1915. Asemat 2, 3, 5, ja 8, tykkipatteri 82 sekä vartiotupa (50:1) Oulunkylän aseman ja sauna (50:2) Vantaanjoen tuntumassa ovat hävinneet. Luola 7 on väestönsuojakäytössä. (Laine 1996:74)

Asema 1 (Toivolanpuisto): kallioon louhittua ja maahan kaivettua yhdys- ja taisteluhautaa, jota on osittain betonoitu. Betonista valettuja tulipesäkkeitä, joiden katto on räjäytetty. Betonista valettuja suojahuoneita. Suurin suojahuone sortunut. Kallioon louhittu luola on kunnostettu väestönsuojakäyttöön. Maahan kaivettuja ja kallioon louhittuja kuoppia, joissa olleet mahdolliset hirsirakenteet ovat maatuneet. Asema on jäänyt osittain keskeneräiseksi. Asemaa on täytetty, osa asemasta on tuhoutunut rakentamisen myötä. (Laine 1996:74)

Ammusvarasto 4 (Oulunkylän urheilupuisto): kivistä muurattu, romahtanut. (Laine 1996:74)

Asema 6 (Oulunkylän urheilupuisto): kallioon louhittua ja maahan kaivettua yhdys- ja taisteluhautaa, jota on osittain betonoitu. Betonista tulipesäkkeitä ja suojahuoneita, jotka on räjäytetty. Kallioon louhittuja rakentamattomia kuoppia. Kallioon louhittu luola, jossa on betoniseinät ja -lattia, alkuperäiset aaltopeltikatto ja ovi on poistettu. Asemaa on täytetty osittain. Osa asemasta on hävinnyt. (Laine 1996:74)

Patteri 81 (Oulunkylä Henrik Sohlbergin puisto): yksi tykkiasema on säilynyt. Rintasuojana maavalli, siinä on kaksi suojahuonetta, joiden hirsirakenteet ovat maatuneet. Betoninen tykin jalusta. Erillään on kaksi räjäytettyä maalla peitettyä betonirakenteista suojahuonetta. Muut kolme

tykkiasemaa ovat hävinneet. Aseistuksena vuonna 1918: 4 kpl. 229 mm. linnoituskanuunaa mallia 1877. (Laine 1996:74)

XXIV Lassila, Pohjois-Haaga/Lassas, Norra Haga

Tukikohdan linnoituslaitteiden aloittaminen aloitettiin vuonna 1915. Asemat 6, 9, 10, 11, 12, 14 ja 15 sekä tykkipatteri 94 ovat hävinneet. Suojahuone 16 on väestönsuojakäytössä. Tykkipatterin 951 toteuttamisesta ei ole tietoa. (Laaksonen 1980:65, Laine 1996:83)

Asema 1 (Näyttelijäntie/Kehä I): kallioon louhittua ja maahan kaivettua yhdys- ja taisteluhautaa, jota on osittain tuettu betonilla tai hirsillä, hirret ovat maatuneet. Betonista valettu suojahuone tai tulipesäke on sortunut. Maahan kaivettu kuoppa, jossa ollut mahdollinen hirsirakenne on maatunut. Osa asemasta on hävinnyt Kehä I:ä rakennettaessa.

Suojahuone 2 (Näyttelijäntie/Kehä I): hirsirakenteinen, maakummulla peitetty, sortunut. Maahan kaivettua hautaa.

Asema 3 (Laurinmäenkuja): kallioon louhittua yhdys- ja taisteluhautaa, jota on betonoitu. 5 kpl A ja 2 kpl B-pesäkettä, joista kaksi betonista valettua tulipesäkettä, joiden katto on räjäytetty. 3 SR, joista kaksi suojahuonetta, joiden katon hirsisiä sisärakenteita on säilynyt. Suurin osa asemasta on hävinnyt. (Laaksonen 1980:65, Laine 1996:83)

Asema 4 (Runar Schildtin puisto): kallioon louhittua yhdys- ja taisteluhautaa, jota on osittain betonoitu tai tuettu hirsillä, hirret ovat maatuneet. 1 kpl A ja 1 kpl B. Betonista valettu tulipesäke on räjäytetty. 2 kpl SR. Betonista valetun suojahuoneen ovi on muurattu umpeen. Suuren kallioon louhitun suojahuoneen betonikatto on räjäytetty osittain. Osa haudasta on levennetty ulkoilutieksi. Osa asemasta on hävinnyt. (Laaksonen 1980:65, Laine 1996:83)

Asema 5 (Runar Schildtin puisto): kallioon louhittua ja maahan kaivettua hautaa, jota on osittain betonoitu. Betonista valettu tulipesäke on räjäytetty. Betonista valettu suojahuone. Säilynyttä osaa asemasta on täytetty. Suuri osa asemasta on hävinnyt. (Laine 1996:84). Muinaisjäännösten hoitoyksikkö on tehnyt maastokäynnin ja hoitosuunnitelman kohteeseen vuonna 2000, hoidosta vastaa taloyhtiö Adolf Lindforsintie 11.

Asema 7 (Runar Schildtin puisto): kallioon louhittua yhdys- ja taisteluhautaa, jota on osittain betonoitu. Taisteluhautaa noin 30 m., torjuntasuuntina pohjoinen ja länsi. 2 kpl. A, 1 kpl B betonista valettuja tulipesäkkeitä sekä 1 kpl SR 1 suojahuone. Kallioon louhittu rakentamaton kuoppa. (Laaksonen 1980:66, Laine 1996:84).

Ammusvarasto 8 (Runar Schildtin puisto): suojahuoneen seinät on vahvistettu kivimuurein. Sortunut. Kallioon louhittua yhdys- ja taisteluhautaa on täytetty. (Laaksonen 1980:66, Laine 1996:84)

Asema 13-14 (Runar Schildtin puisto, Hopeatie): kallioon louhittuja hautoja, vahvistettu harkkokenkämurauksin tai betonilla. Etelä- ja keskiosissa louhittuja tai kaivettuja hautoja ilman vahvistuksia. 11 kpl SR1 (yksi ehnyt), 2 kpl SR2 (sortuneet), 6 kpl A, 5 kpl B ja hautojen eteläpuolella erillinen luola (XXIV:14). Kallioon louhittu rakentamaton kuoppa. Asemaa on täytetty. Länsiosa on osittain jäänyt Martinlaakson radan alle. (Laaksonen 1980:66, Laine 1996:84)

Ptri:95: neljän tykin patteri. Rintavarustuksena kallioseinämä ja maavalleja, jotka pohjoispäässä on ilmeisesti vahvistettu hirsillä ja eteläpäässä betonilla. Kutakin tykkiä kohden kaksi hirsirakenteista suojahuonetta, sortuneet. Läntisin suojahuone betonivahvisteinen. Eteläpäässä kaksi erillistä betonivahvisteista suojahuonetta, sortuneet. Betonirakenteet on räjäytetty ja hirsirakenteet

maatuneet. Aseistuksena on vuonna 1918 ollut neljä 152 mm 190 puudan piiritystykkiä mallia 1877, pääampumasuuntina 310-320°. Itäpuolella sijainneelta yhdystieltä johtaa aseisiin kolme ajoväylää. (Laaksonen 1980:66, Laine 1996:84)

© John Lagerstedt 2000

4. LÄNTINEN PUOLUSTUSLOHKO

Läntisen puolustuslohkon alueeseen kuuluvat seuraavat tarkastetuista tukikohdista: XXVII, XXVIII: 19, XXX:2-3, XXXI:4, XXXIII:1, XXXV:4, XXXVI:1-2,

XXVII Mäkkylä, Lintuvaara/Fågelberga; Konala, Reimarla/Kånala, Reimars

Tukikohdan linnoituslaitteet lisättiin suunnitelmiin vuonna 1915. Suurin osa tukikohdan linnoitteista (asemat 1-16 sekä tykkipatterit) on sijainnut Helsingin puolella (Konala, Reimarla) ja lähes kaikki (asemat 1, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 14, ja 15 sekä tykkipatteri 102) ovat hävinneet rakentamisen myötä. Aseman 16 suojahuone on varastokäytössä (1996), muu osa asemasta on hävinnyt. Tykkipatterin 1021 toteuttamisesta ei ole tietoa. (Laaksonen 1980:71, Laine 1996:86, 1998:23)

Asema 2 (Vuorikummunpolku): maahan kaivettua hautaa, joka on täytetty osittain. Suurin osa asemasta on hävinnyt. (Laine 1996:87)

Asema 3 (Vuorikummunpolku): kallioon louhittua ja maahan kaivettua yhdys- ja taisteluhautaa, jota on osittain tuettu betonilla ja hirsillä, hirret ovat maatuneet. Betonista avoin tulipesäke. Säilynyttä osaa asemasta on täytetty. Suurin osa asemasta on hävinnyt. (Laine 1996:87)

Asema 5 (Sotaorvontien itäpäästä pohjoiseen, Lehtimäenpuisto): kallioon louhittua ja maahan kaivettua yhdys- ja taisteluhautaa, jota on osittain betonoitu tai tuettu hirsillä, hirret ovat maatuneet. Betonista valettuja tulipesäkkeitä, jotka yhtä lukuun ottamatta ovat olleet katettuja ja räjäytetty. Suojahuone aseman pohjoisosassa on betonista, sen hirsikatto on maatonut. Betoninen suojahuone päiväkodin pihassa (Äestäjätie) on räjäytetty, se on nykyisin ulkoilmakatsomon tukirakenteena. Yksi betoninen suojahuone (Kyntäjätie) on yksityisessä käytössä. Suojahuoneen betoniseinät on valettu hirsikehikkoon, hirret ovat hävinneet. Kallioon louhittuja ja maahan kaivettuja kuoppia, joissa olleet mahdolliset hirsirakenteet ovat maatuneet. Säilynyttä osaa asemasta on täytetty. Suuri osa asemasta on hävinnyt. Aseman pohjoispuolella on maasta ja kivistä tehty suojavalli. (Laine 1996:87, 1998:23)

Asema 11 (Täbyn kallio): kallioon louhittua taisteluhautaa, jota on betonoitu. Betonista avoin tulipesäke. Suojahuoneen seinät on betonista, mahdollinen hirsikatto on maatonut. Säilynyttä osaa asemasta on täytetty osa asemasta on hävinnyt. (Laine 1996: 87)

Asema 13 (Konalan puisto, Rikhard Nymanin tie): kallioon louhittua ja maahan kaivettua hautaa jota on osittain betonoitu tai tuettu hirsillä, hirret ovat maatuneet. Betonista tulipesäkkeitä ja suojahuoneita, joiden katto on räjäytetty. Asema 13 (Sotatuomarinpuisto/Auditörsparken, Sotaviskaalintien/ Krigsfiskalsvägen pohjoispuolella): pääasiassa kallioon louhittuja, betonivahvisteisia hautoja, koillisosassa vahvistamattomia. Taisteluhautaa noin 100 m. torjuntasuuntina itä, pohjoinen ja länsi. 8 kpl SR1 (yksi ehyt), 1 kpl SR2 (sortunut), 4 kpl. A, 3 kpl. B, 2 kpl. C. Kuudessa kohdassa hautaan johtavat portaat. Osa pohjoisosan taisteluhaudasta on hävinnyt tienteon (Kehä I) yhteydessä. Aseman itäosia on täytetty puutarhajätteillä. Aseman länsi- ja lounaispuolella on kivettyä yhdystietä. (Laaksonen 1980:71, Laine 1996:87, 1998:23)

Museovirasto on tehnyt tukikohdan XXVII alueella hoitotöitä vuosina 1993-1995. Tarkastus suoritettu 8. huhtikuuta. Rakenteet ovat pääosin hyvin säilyneet, paitsi missä Kehä I:n rakentamisen yhteydessä on kajottu tulipesäkkeeseen. Paikoitellen hautoja täyttävät hakkuujätteet ja tilapäiset majat. Merkintäkylttejä ei näkynyt. Potentiaalisesti nähtävyys, myös sijaintinsa vuoksi.

XXVIII Mäkkylä, Lintuvaara

Tukikohdan linnoituslaitteet lisättiin suunnitelmiin vuonna 1915. Asemat 3, 4, 12, 14, 15, 16, 22, 24, 25, ja 26, kaivo 50/2 sekä tykkipatteri B4 ovat hävinneet. Samoin asema 27 eli Ruutikellarinmäellä ollut kasarmialue rakennuksineen (kasarmi, leipomo, talli) on hävinnyt, kuten myös Mäkkylän sotilasvirkatalon tuntumassa olleet kolme osittain maan alle rakennettua hirsikasarmia (kohde 28). Vartiotuvan 50/3 sekä kenttätykkipatterin 1031 toteuttamisesta ei ole tietoa. (Laaksonen 1980:71, Laine 1998:24).

Asema 1 (Invalidipuisto): maahan kaivettua ja kallioon louhittua hautaa, joka on osittain betonoitu. Betonista tehtyjä A-, B- ja C-tyypin tulipesäkkeitä sekä suojahuoneita, joista osa on räjäytetty tukirautoja poistettaessa. Rakenteita on täytetty. Aseman edustalla on maasta ja kivistä tehtyjä suojavalleja. (Laine 1998:24)

Asema 2 (Kutsuntapuisto): kallioon louhittua hautaa, jota on osittain betonoitu. Betonista tehty B-tyypin tulipesäke sekä suojahuone, tukirautoja on poistettu. Asemaa on täytetty. Läntinen osa asemasta on hävinnyt täyttömaan alle. (Laine 1998:24)

Asema 5 (Vallikallio/Vallberget): kallioon louhittua yhdys- ja taisteluhautaa, jota on osittain tuettu lohkotuilla kivillä, pohjoisosassa betonoitu. Taisteluhautaa on noin 60 m., torjuntasuuntana luode. Avoimia ja katettuja A- (1 kpl.) ja B-tyypin (2 kpl.) tulipesäkkeitä sekä 5 kpl. suojahuoneita, katetut rakenteet on räjäytetty raudoituksia poistettaessa. Kaksi kallioon louhittua kuoppia, joiden rakentaminen on jäänyt kesken. Yhdyshauta (täytetty) kohteeseen XXVIII:6. (Laine 1998:25)

Asema 6 (Vallikallio): kaksi kallioon louhittua luolaa sekä yhdyshauta. Seinät ja lattiat betonista, alkuperäiset aaltopeltikatot on poistettu, pinta-alat 25 m² ja 26 m². Rautaovet on hitsattu kiinni. Läntisestä luolasta (täytetty) yhdyshauta kohteeseen XXVIII:5. (Laaksonen 1980:72, Laine 1998:25)

Asema 7 (Vallikallio): kallioon louhittua yhdys- ja taisteluhautaa, jota on osittain tuettu harkkokivillä, pohjoisosassa betonoitu. Taisteluhautaa noin 10 m., torjuntasuuntana pohjoinen. Betonista tehty suojahuone (SR2) on sortunut. Noin 10 m eteläosasta täytetty. (Laaksonen 1980:72, Laine 1998:25)

Asema 8 (Vallikallio ja Ajurinpuisto): asema on jakautunut kahteen osaan, sillä länsiosa rakenteista on hävinnyt rakentamisen myötä. Vallikalliolla on kallioon louhittua ja maahan kaivettua yhdys- ja taisteluhautaa, jota on osittain tuettu harkkokivillä tai betonilla (koillisosassa). 1 kpl B. Katettu betoninen C-tyypin tulipesäke on säilynyt ehjänä samoin kuin toinen betonista tehdyistä suojahuoneista (SR1). Osa asemasta on täytetty. Ajurinpuistossa on kallioon louhittua ja maahan kaivettua yhdys- ja taisteluhautaa, jota on osittain tuettu betonilla (koillisosassa). Osa haudasta on täytetty. Taisteluhautaa molemmissa paikoissa yhteensä noin 10 m, torjuntasuuntana luode. Betoninen suojahuone (SR2) on sortunut. Avoin A-tyypin tulipesäke on täytetty, C-tyypin tulipesäkkeen katto on sortunut. (Laaksonen 1980: 75, Laine 1998:25)

Asema 9 (Laturinkallio) Kallioon louhittuja hautoja, itäosassa vahvistettu harkkokivimuurauksella, länsiosassa betonilla. Taisteluhautaa noin 20 m, torjuntasuuntina etelä ja länsi. 6 kpl SR (3 ehyttä), 2 kpl A, 1 kpl B ja kolme rakentamatonta kuoppaa. Osa asemasta on hävinnyt rakentamisen myötä, säilyntä osaa on paikoitellen täytetty. Kohteeseen liittyy luola XXVIII:10.

Asema 10: kaksi kallioon louhittua luolaa, pinta-ala 15 m² ja 25 m². Lattiat ja seinät betonia, rautaovet, aaltopeltikatot on poistettu. (Laaksonen 1980: 75, Laine 1998:25f)

Ptri:103 (Kenttämiehenpuisto): neljän tykin patteri. Rintavarustuksena maalla suojattu kallioseinä. Pohjoispäässä on kolme tykkiasemaa, eteläpäässä yksi asema ja suojahuoneen paikka. Tykkiasemaa kohti on kaksi hirsirakenteista suojahuonetta, pohjoisimmassa asemassa vain yksi. Asemia yhdistää maahan kaivettu hauta, jota on tuettu hirsillä. Erillään tykkiasemien pohjoispuolella on todennäköisesti hirsirakenteinen suojahuone, joka on sortunut. Hirsirakenteet ovat hävinneet. Patteri kuuluu vuoden 1915 suunnitelmiin nro. 4. Aseistuksena on ollut neljä 152 mm 190 puudan rannikkotykkiä mallia 1877, pääampumasuuntina 270-290°. Yhdystieltä, nykyinen Sotaleskentie, johtaa asemaan kaksi ajoväylää. Liittyy kohteeseen XXVIII:17. (Laaksonen 1980:73, Laine 1998:27)

Asema 17 (Kenttämiehenpuisto): betonivahvisteisia hautoja, joiden rintasuojassa on pitkä vaakasuora ura, jonka käyttötarkoitus on tuntematon. 1 kpl betonivahvisteinen hirsirakenteinen SR,

1kpl A ja 1 kpl C. A-tyypin pesäke sortunut. Liittyy kohteeseen Ptri:103 (Laaksonen 1980:74, Laine 1998:27).

Museovirasto on tehnyt aseman 17 alueella on tehty hoitotöitä vuosina 1993-1995. Tarkastus suoritettiin 7 huhtikuuta 2003. Patterin eteläpuoleiset rakenteet on täytetty kaikenlaisella roskalla, etenkin muovikanistereilla. Vesakoituminen runsasta, kulkua haittaa myös tuulenskaatoja. Patterin välittömässä läheisyydessä rakennustoimintaa. Merkintäkylttiä ei ole.

Ptri:104 (Vallikallionkatu): alkuaan neljän tykin patteri, josta on säilynyt yhden tykin asema tykinperustoinen. Rintavarustuksena maavalli, osittain louhittu kallioseinä, jossa louhittu ammuskomero, pinta-ala n. 3 m². Eteläpuolella kivetty suojahuone (sortunut). Patteri kuuluu vuoden 1915 suunnitelmiin no 3. Aseistuksena on ollut neljä 229 mm mörssäriä (Laine: 280mm), pääampumasuuntina 279°. Yhdystie, nykyinen Sininärhentie, kulkee aivan vieressä. (Laaksonen 1980:74, Laine 1998:26)

Asema 13 (Mäkkylänkallio): maahan kaivettua ja kallioon louhittua yhdys- ja taisteluhautaa, jota on osittain tuettu hirsillä, osittain betonilla. Hirsirakenteet ovat maatuneet. Betonista tehty C-tyypin tulipesäke ja mahdollisesti toinenkin (A-tyyppi). Kaksi kallioon louhittua kuoppaa, joiden rakentaminen on jäänyt kesken. Asemaa on täytetty. (Laine 1998:26)

Asema 18 (Sotatuomarinpuisto/Auditörsparken ja Mäkkylänkallio/Mäkkyläberget): Mäkkyläntie halkaisee kohteen kahteen osaan, joista pohjoispuolella (Sotatuomarinpuisto) on kallioon louhittuja hautoja, pohjoispäässä betonivahvisteisia. Taisteluhautaa noin 20 m, torjuntasuuntana pohjoinen. 2 kpl SR (sortuneet) ja 1 kpl E-tyypin asema kahdeksalle ampujalle, linnoitusalueen suurin. Kohteen itäosa jäänyt asutuksen alle ja täytetty. Eteläpuolella (Mäkkylänkallio) on kallioon louhittuja hautoja, osa pohjoispäästä betonivahvisteisia. Taisteluhautaa noin 40 m, torjuntasuuntana pohjoinen. 2 kpl SR (sortuneet), 2 kpl A (C?), 3 kpl B, ja eteläosassa kaksi rakentamatonta kuoppaa. Seitsemässä kohdassa hautaan johtavat portaat. Asema liittyy Tähystäjänpuiston yhdystiehen XXVIII, joka sijaitsee aseman itäpuolella, mukulakivestä ja makadamista tehty yhdystie, jonka eteläosassa on suuri louhoskivestä tehty pengerrys. (Laaksonen 1980:74, Laine 1998:27)

Museovirasto on hoitanut asemaa vuosina 1993-94. Tarkastus suoritettiin 7 huhtikuuta 2003. Tien pohjoispuolella asema on erittäin vaikeakulkuinen. Vesakoituminen on hyvin voimakasta, minkä lisäksi tuulenskaadot estävät kulkemisen, ja ovat osittain vaaratekijöitäkin. Yleiskuvan saaminen on vaikeata. E-asema on vaikuttava, mutta edellä mainituista seikoista johtuen suhteellisen vaikea hahmottaa. Tien eteläpuoleinen osa asemaa on paremmassa kunnossa, osittain maastosta johtuen (kallioon louhittuja hautoja). Täälläkin tosin on tuulenskaatoja. Pintaturve on leikattu hautojen seiniä myöten, mikä helpottaa liikkumista haudoissa huomattavasti. Etenkin pohjoinen ja koillinen rintama hyvin säilyneitä. Sopii hyvin nähtävyydeksi myös sijaintinsa perusteella. Mitään kylttiä ei ollut nähtävissä.

Asema 19 (Komendantinkallio/Kommandantberget): kallioon louhittuja hautoja, länsi- ja pohjoisosissa betonivahvisteisia, muualla osittain tuettu pyöröpuulla, osittain vahvistettu harkkokivillä. Taisteluhautaa noin 130 m, torjuntasuuntina pohjoinen ja länsi. Rintasuojassa on pitkä vaakasuora ura, jonka käyttötarkoitusta ei tiedetä. 2 kpl SR (sortuneet), 3 kpl A, 1 kpl B, 2 kpl C, 1 kpl E ja kaksi rakentamatonta kuoppaa. Katetut asemat sortuneet räjäytyksen tuloksena. Eteläosassa pohjaltaan suorakulmion muotoinen luola, pinta-ala 45 m² kaksi oviaukkoa. Itäosassa kaksi kallioon louhittua luolaa; eteläisempi pohjaltaan taittuvan suorakulmion muotoinen, pinta-ala 60 m², pohjoisempi pohjaltaan suorakulmio, pinta-ala 45 m². Näissä varastotilaa 44, 50 ja 31 m², muu osa eteistilaa. Seinät ja lattiat betonista, alkuperäiset aaltopeltikatot on poistettu. Rautaovet on pultattu kiinni. Kolmessa kohdassa hautaan johtavat portaat. E-tyypin asema neljälle ampujalle.

Aseman yhteydessä on kaksi II maailmansodan aikaisen kuunteluaseman poteroa, jotka on osittain betonoitu. Aseman itäpuolella on mukulakivestä tehty yhdystie. Se yhdistyy asemaa eteläpuolelta sivuvaan Komendantintiehen, jolta on yhteys luolille. Komendantintie on tehty mukulakivestä, sen itäpää on peitetty hiekalla. (Laaksonen 1980:74, Laine 1998:27)

Museoviraston on hoitanut asemaa vuosina 1993-94. Tarkastus suoritettiin 27 marraskuuta 2002. Kunto oli hyvä lukuun ottamatta maahan kaivettuja hautoja. Vesakoituminen oli paikoitellen päässyt valloilleen. Polkujen kohdalla oli korostetumpaa eroosiota. Roskaus oli vähäistä. Aseman informaatiotaulu oli tuhouttu.

Asema 20 (Patterimetsä/Batteriskogen): kallioon louhittu luola, pinta-ala 32 m². Seinät ja lattia betonia, alkuperäinen aaltopeltikatto on poistettu. Rautaovi on hitsattu kiinni. (Laine 1998:28)

Asema 21 (Turuntie): maahan kaivettua yhdyshautaa, joka on täytetty lähes kokonaan. Osa asemasta on hävinnyt. (Laine 1998:28)

Asema 23 (Puustellinpuisto/Boställsparken): kallioon louhittua ja maahan kaivettua yhdys- ja taisteluhautaa, jota on osittain betonoitu, paikoin tuettu hirsillä. Hirsirakenteinen betonilla vahvistettu suojahuone on osittain sortunut. 2 kpl hirrestä tehtyjä, osittain betonoituja E-tyypin pesäkkeitä neljälle ampujalle. Hirsirakenteet ovat hävinneet. Hirsirakenteiden tukena olevan betonin ja kivenlohkareiden joukossa on myös sementtisäkkejä. Säkin kangasmateriaali on hävinnyt, mutta tekstiilin kuvio on paikoitellen säilynyt kovettuneessa sementissä. Kallioon louhittuja kuoppia, joiden rakentaminen on jäänyt kesken. Osa asemasta on hävinnyt rakentamisen myötä, säilynyttä osaa on paikoin täytetty. Aseman 23 ja Mäkkylän puistotien pohjoispuolella on säilynyt mukulakivetä yhdystietä. (Laaksonen 1980:73, Laine 1998:28)

XXX:2-3 Ruusutorpan puutarha

Tukikohdan linnoituslaitteet lisättiin suunnitelmiin vuonna 1915. Asemat 1 sekä tykkipatteri 105 ovat hävinneet. Tykkipatterin 1051 toteuttamisesta ei ole tietoa. (Laine 1998, 30)

Asema 2 (Ruusutorpanrinne): maahan kaivettua ja kallioon louhittua hautaa. Mahdolliset hirsirakenteet ovat maatuneet. Asema on keskeneräinen. Rakenteita on täytetty jätetavaralla. Aseman vieressä on kivetty yhdystie, joka vie aseman 3 tuntumaan. Yhdystien varrella on louhoskivellä tuettu kaivo. (Laine 1998, 30)

Asema 3 (Ruusutorpanpuisto): maahan kaivettua, osittain kallioon louhittua yhdys- ja taisteluhautaa, jota on tuettu betonilla tai hirsillä. Paikoin haudan pohjaa on vahvistettu kivillä ja betonikappaleilla (todennäköisesti rakennusjätteillä), jotta maa-ainekset eivät lähtisi valumaan. Betonista valettuja avoimia ja katettuja A- ja C-tyypin tulipesäkkeitä, rakenteet ovat vahingoittuneet rataksikoja poistettaessa, osa on sortunut. Taisteluhaudan pitkänomainen hirsirakenne lienee ollut kivääriasema. Betonista valetut suojahuoneet ovat sortuneet. Hirsirakenteet ovat hävinneet. Kallioon louhittu kuoppa on jäänyt rakentamatta. Asemaa on täytetty jonkin verran. Ruusutorpantien tuntumassa on suuri louhoskivikasa. (Laine 1998, 30)

Tarkastus suoritettiin 8. huhtikuuta 2003. Vesakoitumista esiintyy, mutta suurin vaara rakenteille on Espoon kaupungin rakennustoiminta alueella. Asema 2 on nykyään täysin asuinalueen alla, mukaan lukien yhdystie ja kaivo. Yksi SR on ehjä. Ilmeisesti läheisen koulun vuoksi on joitakin tulipesäkkeitä katettu ja jotkut suljettu täysin. Merkintäkylyttä ei näkynyt. Espoon kaupunki on aloittanut kohteen hoitoa vuosina 2000-2001. Muinaisjäännösten hoitoyksikkö on tehnyt asemaan 3 tarkastuskäynnin vuonna 2001 hoidon tilanteen tarkistamiseksi. Asema 2 todettiin tuhoutuneeksi

heinäkuussa 2003 tehdyllä maastokäynnillä, asema 3 on edelleen pääosin ehjä. Muinaisjäännösten hoitoyksikkö on tehnyt hoitosuunnitelman asemalle 3 vuonna 2003.

XXXI:4 Laajalahti/Bredviken

Tukikohdan linnoituslaitteet lisättiin suunnitelmiin vuonna 1915. Varustukset ovat säilyneet merkittävimmit osiltaan asutuksen laidoilla. Tukikohdan kaakkoispuolella Hagalundintien varrella on tykkipatteri Ptri: 108. Kenttätykkipatterin Ptri: 1081 toteuttamisesta ei ole tietoa. (Laaksonen 1980:76, Laine 1998:32)

Asema 4 (Lupauksenvuori/Löftesberget): länsi- ja eteläosassa kallioon louhittuja hautoja, enimmäkseen vahvistettu betonilla tai harkkokivimuurauksella, osittain hirsillä. Pohjoisosassa kaivamalla rakennettua hautaa. Länsiosassa noin 130 m taisteluhautaa, torjuntasuuntina pohjoinen, länsi ja etelä. Eteläosassa taisteluhautaa noin 30 m, torjuntasuuntana etelä. Taisteluhaudan ampumakoroketta on paikoitellen porrastettu. 10 kpl SR (1 ehyt), 5 kpl A ja 3 kpl B. Alun perin katettuja, betonista valettuja tai kivistä muurattuja pesäkkeitä, nyttemmin sortuneita. Suojahuoneet betonilla tuetusta hirrestä, betonista tai harkkokivestä. Rakenteet ovat vahingoittuneet tai sortuneet kokonaan ratakiskojen poiston yhteydessä. Hirsirakenteet ovat hävinneet. Asemaa on täytetty jonkin verran. Kohteessa XXXI:5 kolme (sortunutta) betonista valettuja suojahuonetta ja syvä, osittain betonilla tuettu, yhdyshauta. Eteläosan haudassa portaita. (Laaksonen 1980:77, Laine 1998:33).

Museovirasto on hoitanut tukikohdan asemia 1-2 ja 3-4 vuosina 1992-1995. Asemaa 4 on hoidettu 1992. Tarkastuskäynnit suoritettiin 26. marraskuuta 2002 ja 9. tammikuuta 2003. Asemaa 4 käytetään aktiivisesti ulkoilualueena. Lounaisosassa olevien hautojen reunat ovat sortuneet. Harkkokivivahvisteisten hautojen joissakin kohden on kiviä pudonneet seinämästä. Vesakoituminen on melko vähäistä, eniten sitä esiintyy koillisessa, jossa myös esiintyy uudisrakentamista lähellä asemaa. Merkintätaulua ei näy.

Ptri. 108 tarkastettiin 4. huhtikuuta 2003. Patteri on huonossa kunnossa, betoni halkeilee, ja palasia irtoaa. Yhdyshaudat on täytetty. Isoja puita ja vesakkoa kasvaa koko asemassa sankasti. Kylttejä ei näy.

XXXIII:1 Tapiola

Tukikohdan linnakkeet lisättiin suunnitelmiin vuoden 1915 huhtikuussa. Asemat 3, 6 ja 9 sekä tykkipatterit Ptri 112 ja 113 ovat hävinneet. Tykkipatteri Ptri 115 kuuluu meririntamaan (Miessaari). Varustukset ovat suureksi osaksi jääneet Suvikummun alueen asutuksen alle. (Laaksonen 1980:80, Laine 1998:38)

Asema 1 (Jousenkaaren koulu): maahan kaivettuja yhdys- ja taisteluhautoja, joita on pohjoisosassa asemaa vahvistettu betonilla, muualla mahdollisesti tuettu hirsillä. Taisteluhaudan rintasuojassa on rautarenkaita, joiden käyttötarkoitus on tuntematon. A- (4 kpl) ja C-tyypin (2 kpl) betonista valettuja tulipesäkkeitä, joiden ampuma-aukon ratakiskoja on poistettu. Betonisia suojahuoneita (2 kpl SR), katetut on räjäytetty. Maahan kaivettu kuoppa, jossa mahdollisesti ollut hirsirakennus on hävinnyt.

Tarkastuskäynti suoritettiin 4. huhtikuuta 2003. Esiin kaivettu osa asemaa on melko huonossa kunnossa: betoni rapautuu, seinämät sortuvat. Koulun pääsisäänkäynnin kohdalla on kaksi esiin kaivettua tulipesäkettä sekä SR nurmikossa, jotka antavat täysin väärän kuvan alkuperäisestä funktiosta. Kohteen hoitosuunnitelma on arkkitehtitoimiston tekemä, jota muinaisjäännösten hoitoyksikkö kommentoi sähköpostitse v. 2001. Kohteeseen on elokuussa vuonna 2003 tehty uusi hoidon ja käytön tarkastuskäynti, minkä yhteydessä selvisi aseman lopullisen kunnostuksen tulleen

tehdäksi kevään 2003 aikana. Linnoitealue on kunnostetulta osin täysin muuttunut eikä anna oikeaa kuvaa 1. maailmansodan linnoitteesta.

XXXV Reimarla

Tukikohdan linnoituslaitteiden rakentaminen aloitettiin vuonna 1915. Asemat 6,7,8 ja 9, tykkipatteri Ptri 101 sekä vartiotuvat 50:1 ja 2 ovat hävinneet. Varustukset ovat suurimmaksi osaksi säilyneet asutuksen väliin jätetyillä alueilla. Pohjoisosan XXXV:1, 3 ja 4 muodostavat kokonaisuuden. Pitäjänmäen rata-alueen eteläpuolella sijaitseva XXXV:11 on oma kokonaisuutensa. (Laaksonen 1980:82, Laine 1996:88)

Asema 4 (Reimarla, Kokkokallio): kallioon louhittua ja maahan kaivettua yhdys- ja taisteluhautaa, jota on osittain betonoitu tai tuettu harkkokivimuurauksella. Länsi- ja eteläosassa jonkin verran vahvistamattomia hautoja. Taisteluhautaa noin 80 m., torjuntasuuntana pohjoinen. Betonista valettuja ja kivistä muurattuja suojahuoneita (5 kpl SR), joiden katto yhtä lukuun ottamatta on sortunut. Betonista valettuja tai kivistä muurattuja katettuja tulipesäkkeitä, joiden katto on sortunut. 3 kpl A, 2 kpl B, 2 kpl C. Kaksi kallioon louhittua rakentamatonta kuoppaa ja luola, pinta-ala 25 m². Asemaa on täytetty jonkin verran. (Laaksonen 1980:84, Laine 1996:89). Helsinki aloittanut kohteen hoidon suunnittelun vuonna 2003, mihin liittyen muinaisjäännösten hoitoyksikkö on tehnyt tarkastuskäynnin syksyllä 2003. Hautojen ylityssillat on uusittu asemaan jo keväällä 2003.

XXXVI:1-2 (Ruukinranta/Bruksstranden)

Tukikohdan linnoituslaitteet lisättiin suunnitelmaan vuonna 1915. Tykkipatterit Ptri 106 ja 107 ovat hävinneet. Asema 6 (kasarmi, sittemmin Leppävaaran suojeluskuntatalo) purettiin 1958 Turunväylän rakentamisen yhteydessä. Asemien 4 (ammusvarasto) ja 5 (kasarmi) toteuttamisesta ei ole tietoa, kasarmi saattaa tosin olla se, joka toteutettiin kohteeseen 6. Tarvon saaren maalinnoitustöiden yhteydessä rakennetut sillat ovat hävinneet, mutta silta-arkut ja tien pengerrykset ovat säilyneet. Sillan tuntumassa on ollut venäläisten vartiotupa.

Asema 1 (Myllykallio/Kvarnberget): asema on jakautunut kahteen osaan, sillä osa rakenteista on hävinnyt rakentamisen ja täyttöjen myötä. Aseman koillispuolella on kivi- ja maa-aineksista tehty suojavalli (50/1) mahdolliselle hirsirakennukselle, jonka käyttötarkoitus ei ole tiedossa. Hirsirakenteet ovat hävinneet. Länsiosa: maahan kaivettua hautaa, jota on tuettu hirsillä. Yhdyshauta tulipesäkkeille on betonilla tuettu. Ehjä D-tyypin tulipesäke on valettu betonista, katto holvattu, 3 ampuma-aukkoa. Ainoa säilynyt D-tyypin katettu tulipesäke koko linnoitusalueella. Maahan kaivettu matalahko kuoppa, joka on mahdollisesti hirsillä tuettu A-tyypin matala tulipesäke. Hirsirakenteet ovat hävinneet. Itäosa: kallioon louhittua hautaa sekä kuoppia, joiden rakentaminen on jäänyt kesken. Lisäksi maavalli. (Laaksonen 1980:85, Laine 1998:42, Vanhatalo 1982:58)

Asema 2 (Myllykallio): asema on jakautunut kolmeen osaan, sillä osa rakenteista on hävinnyt rakentamisen ja täyttöjen myötä. Kallioon louhittua ja maahan kaivettua yhdys- ja taisteluhautaa, jota on osittain vahvistettu betonilla. Kaksi F-tyypin betonista tulipesäkettä, jotka ovat ainoat säilyneet tämän tyypin pesäkkeet koko linnoitusalueella. Koillisosassa kahdeksalle ampujalle suunniteltu pesäke, ja kaakossa yhdeksälle ampujalle. Länsipäässä keskeneräinen D-tyypin pesäke, jonka päälle on nostettu tien rakentamisen yhteydessä hävinneen tulipesäkkeen yläosa asemasta 1. Asema on osittain keskeneräinen. N 150 metriä makadamista tehty yhdystie asemasta kaakon suuntaan. Molemmissa asemassa yhteensä n. 250 m. yhdys- ja taisteluhautaa. (Laaksonen 1980:85, Laine 1998:42, Vanhatalo 1982:58)

Museovirasto on tehnyt tukikohdan alueella hoitotöitä vuosina 1993-1995. Muinaisjäännösten hoitoyksikkö on tehnyt asemille 1-2 alustavan hoitosuunnitelman vuonna 2000. Hoidon toteutti

TVL osana Leppäsolmun rakentamista vuonna 2000. Hoidon tilanne tarkistettu maastokäynnillä 2000 joulukuussa, jolloin mietitty myös melusteiden sijoittamista maastoon Espoon kaupungin kanssa.

Tarkastuksia tehtiin 26. marraskuuta 2002, 19. joulukuuta 2002, 9. tammikuuta 2003 sekä 4. huhtikuuta 2003. Kokonaisuus on tuhattu osittain Leppäsolmua rakennettaessa. Aseman 1 D-asema on välittömästi parikymmenmetrisen kalliroleikkauksen yläpuolella ja aseman 2 D-asema on aivan kiinni kevyen liikenteen väylässä. Itäinen F-asema on melko hyvin säilynyt, vaikka siihen on heitetty roskia ja siinä kasvaa puustoa. Läntinen tupla-asema (F-tyyppiä) 16-18 ampujalle on puolittain yksityisellä piha-alueella, joka on aidattu. Pihalla oleva osa käytetään nähtävästi kellarina. Tämä näyttää jääneen huomaamatta aikaisempien inventointien yhteydessä. Yhdystien lähellä oleva osa on puolittain täytetty mukulakivillä, jotka todennäköisesti ovat peräisin yhdystieltä. Asema on tienrakentamisen myötä täysin pirstoutunut. Merkintätaulu on tuhattu.

Kohteen läpi on suunniteltu sähkölinjausta, jonka toteutus alkoi syksyllä 2003. Rakennuttaja ei ollut hakenut muinaismuistolain mukaista kajoamislupaa, joten maakuntamuseo on puuttunut asiaan.

XXXVII (Tapiola/Hagalund, Otaniemi/Otnäs)

Tukikohdan linnoituslaitteet lisättiin suunnitelmiin vuoden 1915 huhtikuussa. Asemat 1, 2 ja 3 ovat hävinneet. Kohdetta 13 eli Hagalundin alueelle suunniteltua kasarmialuetta (kasarmi, keittiö, ruokala, elintarvikevarasto, talli, lato ja käymälä) ei ehditty toteuttaa. Vartiotuvan 50/1 toteuttamisesta ei ole tietoa. Suurin osa varustuksista on jäänyt Tapiolan asutuksen alle. Tykkipatteri 116 sijaitsee Helsingin puolella Lauttasaarella. (Laaksonen 1980:85, Laine 1998:44, 1996:91, Vanhatalo 1982:61)

Asema 6 (Itäkartano/Östergården, Kämpälämäki): enimmäkseen harkkokivimuurauksella vahvistettuja kallioon louhittuja hautoja, keskiosassa kaivamalla rakennettuja. Taisteluhautaa noin 80 m, torjuntasuuntana länsi. 7 kpl SR, 1 kpl A ja 5 kpl B. Yksi suojahuoneista, 6x12 m, on ollut puulla, betonilla ja harkkokivillä vahvistettu ja siten rakennettu, että seinät paksunevat porrasmaisesti alaspäin. Suuri suojahuone on toinen kahdesta samankaltaisesta koko linnoitusalueella (vrt. XXXVII:7)

Tarkastuskäynti tehtiin 4 huhtikuuta. Aseman 6 haudat ja pesäkkeet olivat pääosin hyväkuntoiset, varsinkin itäosassa, jonka läheisyydessä oli leikkipuisto. Porrasympyrämuotoinen muotoinen SR oli osittain hakkuujätteen peitossa. Aseman 7 vastaava rakenne oli hyvin säilynyt. Osa siitä on käytössä kellarina. Merkintätauluja ei ollut.

5. YHTEENVETO

Vuodenajasta johtuen oli linnoitteiden kunnan tarkka havainnointi mahdotonta. Yleisiä havaintoja pystyttiin kuitenkin tekemään. Kohteet näyttävät yleensä olevan suhteellisen hyväkuntoisia voimakkaasta vesakonkasvusta huolimatta. Niitä uhkaa lähinnä pääkaupunkiseudun kaupunkien voimakas rakennustoiminta, kuten esim. Espoon Ruusutorpan puisto (tukikohta XXX: asema 3) kohdalla. Myös muunlainen toiminta saattaa olla haitaksi, kuten esim. trial-rata Kivikossa (IV:7) ja kuntopolku Herttoniemessä (1914:62). Siellä missä kulku on ohjattu portain ja silloin, on kulutus myös vähäisempi (esim. tukikohdat V, XIV, IV:5). Kyltitys on poikkeuksetta joutunut ilkeiden kohteeksi.

Kohteiden hoito on oltava jatkuvaa. Vesakkoa pitää poistaa joka vuosi ja kohteiden kunto tarkastaa. Opastauluja pitää olla ainakin huomattavimpien tukikohtien yhteydessä sekä niiden, jotka ovat sen

verran lähellä asutusta, että alueella liikutaan runsaasti. Tämän lisäksi kulkua pitää ohjaa silloin ja portain sillä tavalla, että kulutus minimoidaan. Osa tukikohdista sijaitsee myös maisemallisesti hallitsevilla alueilla, jolloin niitä voitaisiin hyödyntää matkailullisesti (esim. 1914:62, V:8, II:8, IV:7, XXVII:13, XXVIII:18 ja 19).

Helsingin linnoitus (Krepost Sveaborg) on ainoa laatuaan Suomessa, ja varhaisin hajautetun puolustussysteemin toteutus maailmassa, joten sen säilyttäminen on ensiarvoisen tärkeää. Tehokkaan suojelun edellytys on, että kaikki linnoituslaitteet tunnetaan ja on dokumentoitu kunnolla. Sirkku Laineen inventoinnit on rajattu kunnittain, ja Vantaa puuttuu kokonaan. Laineen alkuperäiskartat ovat eri kaupunkien arkistoissa eivätkä Museoviraston arkistossa, mikä on huomattava puute. Työ olisi oikeastaan tehtävä uudelleen tarkastusinventointina käsittäen koko maalinnoitusalueen. Julkaisussa on luonnollista, ettei yksityiskohtaisia karttoja pysty julkaisemaan, mutta sellaisia tulisi joka kohteesta olla käytettävissä Museoviraston arkistossa. Tässä työssä pitää kaupunkimuseoiden olla myös mukana. Kun tieto on kerätty, se tulee saattaa kaikkien kolmen kuntien suunnittelu- ja rakennuttamistahoille tiedoksi (esim. yhteisjulkaisun muodossa). Tässä myös YTH:lla voi olla myös roolin.

6. LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

PAINAMATTOMIA LÄHTEITÄ

Lehtosalo-Hilander, Pirkko-Liisa 1974

Kaivausraportti Museoviraston topografisessa arkistossa.

Suhonen, Veli-Pekka 1997

Pro Gradu-työ Helsingin Yliopiston humanistisen tiedekunnan arkeologian laitokselle.

Teräs 1998

Seminaarityö Helsingin Yliopiston humanistisen tiedekunnan arkeologian laitokselle

KIRJALLISUUS

Heikkinen 2002:

Laaksonen, L. (toim.) 1980:

Ensimmäisen maailmansodan aikaiset linnoitukset Helsingissä – Suojeluluettelo. Museovirasto/rakennushistorian osasto: *Julkaisu N:o 9, 2/79*. Helsinki.

Laine, S. 1996:

Ensimmäisen maailmansodan aikainen maalinnoitus Helsingissä. *Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja 1996:3*. Helsinki.

Laine, S. 1996:

Ensimmäisen maailmansodan aikainen maalinnoitus Helsingissä – Hoito-ohje. *Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja 1996:4*. Helsinki.

Laine, S. 1998:

Ensimmäisen maailmansodan aikainen maalinnoitus Espoossa. *Espoon kaupungin tekninen keskus 1998*. Espoo.

Löfgren, K.-E. 1974:

Helsingin maa- ja merilinnoitus. Sotahistoriallinen seura ja sotamuseo. *Vuosikirja VIII*. Helsinki.

Vanhatalo, S. 1982:

Espoon kiinteiden muinaisjäännösten merkintäsuunitelma. *Espoon kaupungin museo 1982*. Espoo.

INTERNETSIVUSTOJA

Lagerstedt, J. & Saari, M. 2000

Krepost Sveaborg – Helsingin maa- ja merilinnoitus ensimmäisen maailmansodan aikana. *Verkkójulkaisu*: <<http://www.novision.fi/viapori>>. Helsinki.

7. LIITTEET

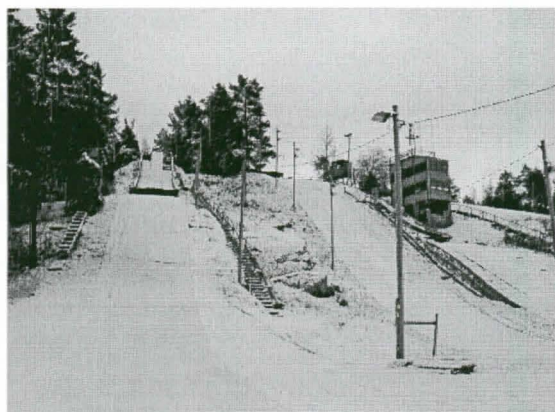
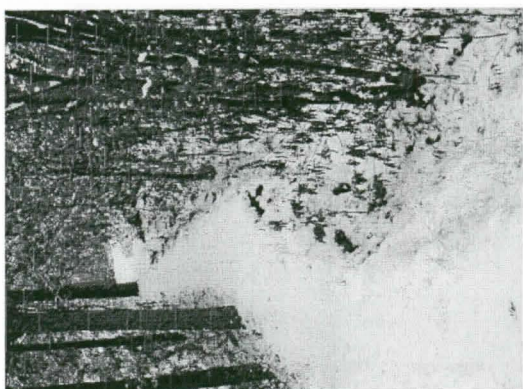
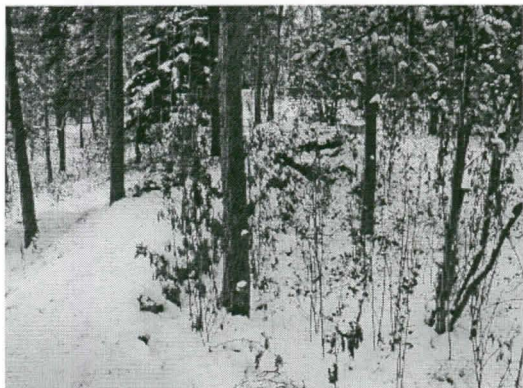
LIITE 1.

Listaus arkistoon toimitetuista raporteista ja suunnitelmista, joita tehty 1. maailmansodan linnoitekohteisiin vuosina 1997-2003/muinaisjäännösten hoitoyksikkö/P. Maaranen

- Helsinki Vuosaari Skatanniemi (Vuo 152); hoidon ja käytön tarkastusraportti 16.7.2003
- Helsinki Vuosaari tukikohta I: ammusvarasto 21; hoidon ja käytön tarkastusraportti 16.7.2003
- Helsinki Vuosaari tukikohta I: tykkipatteri 61; hoidon ja käytön tarkastusraportti 16.7.2003
- Vantaa Länsimäki tukikohta II: asemat 1-2, 7-8 ja panssarieste; hoidon ja käytön tarkastusraportti 30.9.2003
- Vantaa Länsimäki tukikohta III: asema 10; hoidon ja käytön tarkastusraportti 15.9.2003
- Helsinki Kivikko tukikohta IV: asema 12; hoidon ja käytön tarkastusmuistio 18.11.2002
- Helsinki Jakomäki tukikohta IV: asemat 8-9; hoitosuunnitelma konsultaatiokertomuksessa 1. maailmansodan linnoitus tukikohta IV (Kivikon ja Jakomäen alueella) 7.9.2000
- Helsinki Vartioharju tukikohta V: panssarieste?; muistio maastokäynnistä nimellä Vartioharjun panssarieste 5.11.1998
- Helsinki Malmi tukikohta IX: asema 4; muistio nimellä Malmin lentokentän linnoitteet, tukikohta IX, asema 4, 11.3.1998
- Helsinki Pakila tukikohta XVII: asema 12; hoitosuunnitelma konsultaatiokertomuksessa 1. Maailmasodan linnoituksen tukikohdat XXIV (Pohjoishaagan, Etelä-Hagan ja Lassilan alueella) XVII (Paloheinän ja Länsipakilan alueella), XXXVI (Kehä III ja Turun tien risteys) 30.6.2000
- Helsinki Pakila tukikohta XVII: asema 13; hoidon ja käytön tarkastusmuistio 21.10.2002
- Helsinki Pohjois-Haaga tukikohta XXIII: asema 7 ja luola 8; hoidon ja käytön tarkastusraportti 17.11.2003
- Helsinki Pohjois-Haaga tukikohta XXIV: asema 5, hoitosuunnitelma konsultaatiokertomuksessa 1. Maailmasodan linnoituksen tukikohdat XXIV (Pohjoishaagan, Etelä-Hagan ja Lassilan alueella) XVII (Paloheinän ja Länsipakilan alueella), XXXVI (Kehä III ja Turun tien risteys) 30.6.2000
- Espoo Leppävaara tukikohta XXX: asema 2; hoidon ja käytön tarkastusraportti 3.7.2003
- Espoo Leppävaara tukikohta XXX: asema 3; muisto maastokäynnistä nimellä Espoo/Ruusutorpanpuisto 13.7.2001
- Espoo Leppävaara tukikohta XXX: asema 3; hoidon ja käytön alustava suunnitelma 9.4.2003
- Espoo Tapiola tukikohta XXXII: asemat 10 ja 11; hoidon ja käytön tarkastusraportti 16.9.2003
- Espoo Tapiola tukikohta XXXIII: asema 1; hoidon ja käytön tarkastusraportti 30.9.2003
- Helsinki Reimarla tukikohta XXXV: asema 4; hoidon ja käytön tarkastusraportti 17.11.2003
- Espoo Ruukinranta tukikohta XXXVI: asemat 1-2; hoitosuunnitelma konsultaatiokertomuksessa 1. Maailmasodan linnoituksen tukikohdat XXIV (Pohjoishaagan, Etelä-Hagan ja Lassilan alueella) XVII (Paloheinän ja Länsipakilan alueella), XXXVI (Kehä III ja Turun tien risteys) 30.6.2000
- Espoo Ruukinranta tukikohta XXXVI: asemat 1-2; hoidon ja käytön tarkastusmuistio nimellä Linnoite XXXVI (Kehä 1 ja Turun tien risteys) 5.12.2000

LIITE 2.

TUKIKOHTA 1914:62

TUKIKOHTA II (WESTERKULLA/LÄNSIMÄKI)

Yleiskuva tukikohdasta II:8 (länsilounaaseen otettu kuva)

II:7 Westerkulla

